

Olağanüstü hal koşulları altında Türkiye'deki mültecilerin geri gönderilme tehlikesi arttı

22 Eylül 2017

ULUSLARARASI
AF ÖRGÜTÜ

Uluslararası Af Örgütü, 15 Temmuz 2016'da yaşanan darbe girişiminden sonra Türkiye'nin mülteciler ve sığınmacılar için daha da az güvenli bir ülke haline gelmiş olmasından kaygı duyuyor. Mülteci ve sığınmacıların ağır insan hakları ihlallerine maruz kalma tehlikesi altında oldukları ülkelere geri gönderilmemelerine ilişkin güvenceler, başarısız darbe girişiminin ardından ilan edilen olağanüstü hal uygulamaları ile önemli ölçüde azaltıldı. 20 Temmuz 2016'da üç aylık bir süre için ilan edilen olağanüstü hal, daha sonra üç kez uzatıldı ve mevcut durumda 19 Ekim 2017'ye kadar yürürlükte olacak. Hükümet sözcüleri, olağanüstü halin bu tarihten sonrasına da uzatılacağını belirten açıklamalarda bulundular.

Uluslararası Af Örgütü'nün darbe girişimi öncesinde yaptığı araştırmalar, hali hazırda Türkiye'nin sığınmacı ve mülteciler için güvenli bir ülke olarak değerlendirilemeyeceğini ortaya koymuştu. Suriyeli olmayan sığınmacılar, statülerinin belirlenmesi için Türkiye'de adil ve etkin prosedürlere erişemiyor.¹ Bu sığınmacıların, sığınmaya ihtiyaç duyan kişilere sunulabilecek kalıcı üç çözümden ikisi olan entegrasyon veya yeniden yerleştirmeye de zamanında ve yeterli erişimleri yok.²

Ayrıca, Türkiye'deki koşullar, Suriyeli olsun ya da olmasın sığınmacılar ve mültecilerin ekonomik ve sosyal haklara erişerek onurlu bir yaşam sürdürmelerini güvence altına almıyor.³

2015 yılının sonu ve 2016'nın başında Uluslararası Af Örgütü, Türkiye yetkililerinin sığınmacı ve mültecileri ağır insan hakları ihlalleriyle karşılaşacakları Afganistan, Irak ve Suriye'ye geri gönderdiği durumları belgeledi. 2017'nin Mayıs ve Haziran aylarında aşağıdaki yeni vakalar ortaya çıktı.

F.'nin Suriye'ye Geri Gönderilmesi⁴

52 yaşında Suriyeli Kürt bir kadın olan F., 2014 yılının ilk yarısında Suriye'deki şiddetten kaçarak Türkiye'ye sığındı. Türkiye'deki geçici koruma yönetmeliği kapsamında⁵ 2015'te kayıt altına alınan Suriyeli mülteci F., Türkiye'nin güneyindeki Mersin'de çocukları ve torunlarıyla yaşıyordu.

¹ Kalıcı çözümlerden üçüncüsü olan geri dönüş, bir mültecinin ülkesinin içinde bulunduğu koşullarda, geri dönmenin güvenli olmasını sağlayan temelden bir değişiklik olması gibi belirli durumlarda uygulanabilir. Bu çözüm, kişinin uluslararası korumaya artık ihtiyaç duymaması halinde geçerlidir.

² Uluslararası Af Örgütü, "Güvenli Olmayan Sığınak: Türkiye'de Sığınmacılar ve Mülteciler Etkili Korumaya Erişemiyor," Haziran 2016 (İndeks: EUR/44/3825/2016).

³ Uluslararası Af Örgütü, "Avrupa'nın Bekçisi: Türkiye'deki Mültecilerin Hukuka Aykırı Olarak Alınmaları ve Sınır Dışı Edilmeleri," Aralık 2015, Uluslararası Af Örgütü, "AB mülteci anlaşmasından saatler sonra onlarca Afgan sığınmacının zorla geri gönderilmesi Türkiye'nin 'güvenli ülke' aldatmacasını ortaya çıkarıyor" 23 Mart 2016, Uluslararası Af Örgütü, "Türkiye: Suriyeli mültecilerin toplu şekilde yasadışı geri gönderilmeleri AB-Türkiye anlaşmasındaki ölümcül kusurları açığa çıkarıyor, 1 Nisan 2016.

⁴ Bu vakaya ilişkin veriler F.'nin ailesinden bir kişi ile yüz yüze ve telefonda yapılan görüşmeler, F.'nin avukatı ile telefonda yapılan görüşmeler ve mahkeme belgelerinin incelemesinden elde edildi.

⁵ Türkiye'de Suriye'den gelen mültecilere "geçici koruma" sağlanıyor. (Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu [LFIP], 91. Madde; Türkiye Cumhuriyeti, Geçici Koruma Düzenlemesi, 22 Ekim 2014, erişim için: http://www.goc.gov.tr/files/_dokuman28.pdf [TPR]). Geçici koruma statüsü kalıcı bir statüye geçişi mümkün kılmıyor ve Bakanlar Kurulu kararı ile tek tarafı olarak sonlandırılabilir. Sonlandırılması durumunda ise Suriyelilerin ülkeyi terk etmeleri gerekebilir (TPR 11., 14. Maddeler).

2017 yılı başında F., çocuklarından bazılarının Türkiye'nin batı kıyısında bulunan İzmir'deki tekstil atölyelerinde iş bulması nedeniyle İzmir'e taşındı. 21 Mart 2017'de F. üç kızı, oğlu ve üç yaşındaki torunu ile beraber kendini Nevruz'u kutlayan kalabalık bir kadın grubunun içinde buldu. Eve dönüş yolunda F., kutlama esnasında aileye verilen bir eşarp nedeniyle polisler tarafından gözaltına alındı. Polis, eşarbin Kürt bayrağının renklerini taşıdığını söyleyerek F.'yi silahlı Kürdistan İşçi Partisi (PKK) propagandası yapmakla suçlarken, ailenin geri kalanının gitmesine izin verdi.

Altı günlük gözaltı süresinden sonra F. mahkemeye çıkarıldı. Hakim, soruşturmanın devam etmesine ve F.'nin iki haftada bir en yakın polis merkezine giderek imza vermesi koşuluyla serbest bırakılmasına karar verdi. Koşullu serbestlik kararına rağmen polis mahkeme çıkışında F.'yi doğrudan İzmir Harmandalı Geri Gönderme Merkezi'ne götürdü.

İzmir Valiliği 28 Mart 2017'de F. için sınırdışı kararı aldı. Sınırdışı kararına göre İzmir Valiliği, F.'nin Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu'nun sınırdışı sebeplerini sıralayan 54(1) Maddesinin (b) ve (d) paragrafları kapsamına girdiğini tespit etmişti. (b) paragrafı, Terör örgütü veya çıkar amaçlı suç örgütü yöneticisi, üyesi veya destekleyicisi olanlara atıfta bulunurken (d) paragrafı, kamu düzeni, kamu güvenliği ve kamu sağlığına yönelik tehdit oluşturan kişilere atıfta bulunuyor.

Böylelikle F.'nin hiçbir suçtan hüküm giymemiş olmasına ve kendisine yönelik iddiaların soruşturma aşamasında olmasına rağmen, idari bir kurum olan İzmir Valiliği, F.'yi 54(1) Maddesinin (b) ve (d) paragraflarında sıralanan suçları işlemekle suçlu bulmuş ve Suriye'ye zorla geri gönderilmesine karar vermiş oldu.

F.'nin avukatı, Suriye'ye geri gönderildiği takdirde F.'nin hayatının ve bedensel bütünlüğünün tehlikeye girebileceği ve bu uygulamanın Türk hukuku ve uluslararası hukuka göre yasak olan geri gönderme (*refoulement*) ilkesini ihlal edebileceği gerekçesiyle F.'yi ülkesine geri gönderme kararını temyize taşıdı. Avukatı, aynı zamanda, sınırdışı kararının askıya alınması için Anayasa Mahkemesi'ne başvurdu ve Anayasa Mahkemesi ilk olarak 3 Nisan'dan 24 Nisan 2017 tarihine kadar, ikinci olarak da 12 Nisan'dan Anayasa Mahkemesi'nin asıl karar tarihine dek sınırdışı kararının yürütmesinin durdurulmasına karar verdi. İkinci kararında Anayasa Mahkemesi, avukatın sunduğu argüman ve belgeler değerlendirildiğinde, F.'nin sınır dışı edilmesi halinde yaşamına ya da maddi veya manevi bütünlüğüne yönelik ciddi bir tehlikeye karşılaşılabileceğinin anlaşıldığını belirtti.

F.'nin yakınları, Uluslararası Af Örgütü'ne, 9 Mayıs 2017'de F.'yi ziyaret etmek üzere Harmandalı Geri Gönderme Merkezi'ne gittiklerinde onun bir otobüse bindirildiğini gördüklerini söylediler. Geri Gönderme Merkezi'ndeki polislerden F.'nin İzmir'den otobüs ile 15 saat uzaklıkta, Suriye sınırındaki Gaziantep'te bulunan bir başka geri gönderme merkezine sevk edileceğini öğrendiler. Yakınlarına, F.'nin gönüllü geri dönme belgelerini imzaladığı ve bu nedenle Suriye'ye geri gönderileceği gayri resmi olarak söylendi.

F.'nin avukatı, F.'nin kırılğan sağlık durumunu (F., yüksek tansiyon hastası ve sindirim sisteminde kronik bir rahatsızlığı var) ve Suriye'ye sınır dışı edilmesinin telafisi mümkün olmayan hasara yol açabileceğini hatırlatarak, Anayasa Mahkemesi'nin tedbir kararı ile birlikte derhal İzmir Valiliği'ne başvurdu. Avukatı, F.'nin Suriye'ye gönüllü olarak geri dönmeyi istemiş olabileceği iddiasına, Suriye'ye geri dönme kararından ne avukatına ne de yakınlarına bahsetmemiş olmasını da öne sürerek itiraz etti. Buna ek olarak, avukatı, F.'nin okur-yazar ve sağlıklı yerinde olmadığı gerekçesiyle bilerek veya isteyerek gönüllü geri gönderme belgesi imzalamış olamayacağını iddia etti.

Yakınları F.'yi Gaziantep'teki Geri Gönderme Merkezi'nde ziyaret etmek istediler, ancak aile üyelerinin idari gözetim altındaki yakınlarını ziyaret hakkını güvence altına alan Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu'nun açık hükmüne (Madde 59) rağmen buna izin verilmedi. On beş gün sonra, yakınları F.'den bir telefon aldı. F., gözyaşları içinde Suriye sınırında bulunan Kilis'ten Suriye tarafına sevk edildiğini söyledi. F., gönüllü geri dönmeyi kabul etmediğini ve imzaladığı tek belgenin, polislin ilaçlarını alabilmesi için imzalaması gerektiğini söylediği bir belge olduğunu anlattı.

F., ailesine, Kobani'deki köyüne ulaşabildiğini haber verdi. Ancak F.'nin orada hiçbir yakını yok ve ihtiyacı olan tıbbi yardımı da alamıyor. F., Suriye'de hem silahlı çatışma hem de sağlık durumu ve hayatta kalabilmek için gerekli imkanlardan genel anlamda yoksun olması nedeniyle yaşamı için endişe ediyor.

Suriye'ye “gönüllü geri dönüş” olarak gizlenen toplu sınır dışılar

2017'nin Haziran ayı başında Türkiye'de yaşayan iki Suriyeli mülteci Uluslararası Af Örgütü ile ayrı ayrı irtibata geçerek aile üyelerinin Suriye'ye zorla geri gönderildiğini söylediler. Bu mülteciler, Uluslararası Af Örgütü'ne, yakınlarının Mayıs 2017'nin ilk günlerinde Irak'tan Türkiye'nin Hakkari iline geçtiklerini ve 30 Mayıs 2017'de başlayıp birkaç gün süren bir dizi sevk esnasında diğer yüzlerce Suriyeli ile birlikte Suriye'ye gönderildiklerini ve bunun öncesinde de Van Geri Gönderme Merkezi'nde tutulduklarını söylediler.

Uluslararası Af Örgütü, bir anne ile kızı ve üçüncü bir Suriyeli kadın ile telefonda görüştü.⁶ Bu kişiler, Suriye'ye geri gönderilen bu grupta olduklarını gösteren ayrıntılı ifadeler verdiler. Anlatımlarına göre, Türkiye'ye girdikten sonra Türkiye'nin güneydoğusunda, Irak sınırında bulunan Hakkari şehrine bağlı Şemdinli ilçesinin Derecik bölgesinde iki hafta kadar Türk Silahlı Kuvvetleri tarafından korunan bir yerde bazı boş binalarda tutuldular. Kadınlardan biri şöyle söyledi:

Bu yere ordu bakıyordu. Korkunçtu. Hayvanlar bile orada kalamazdı. Yatak ve yemek için bize para ödettiler. Ama yatak yoktu. Mide bulandırıcı kirli battaniyeler verdiler, üzerinde uyumak için battaniyeleri yere serdik. Gün içinde bu battaniyeleri dışarı çıkarıp üzerlerinde oturuyorduk. Sık sık elektrik kesiliyordu ve katiyen sıcak su yoktu. Soğuk su bile her zaman olmuyordu. Tuvaletler çok pisti. Koku nedeniyle her sabah kusuyordum. Ayrıca tuvaletin kapısını da kapatamıyordum.

Anlatımlarına göre, daha sonra 200 civarında Iraklı ve 300 civarında Suriyeli ile beraber hepsi otobüslerle Van Geri Gönderme Merkezi'ne sevk edildi ve orada da iki hafta daha tutuldular. 30 Mayıs'tan sonra Suriyeliler, yaklaşık 100 kişilik gruplar halinde Van Geri Gönderme Merkezi'nden çıkarılarak Suriye sınırındaki Hatay şehrine götürüldüklerini, sonrasında ise Cilvegözü (Bab al Hawa) sınır kapısından Suriye'ye geri gönderildiklerini söylediler.

Uluslararası Af Örgütü'nün görüştüğü, biri bebek olmak üzere dört küçük çocuk annesi üçüncü Suriyeli kadın şunları söyledi:⁷

Bizi gruplar halinde Van cezaevinden [Van Geri Gönderme Merkezi] çıkararak otobüslere yerleştirdiler. Otobüste belgelerimizi sorduk. Polis, bizi serbest bırakmadan önce bazı belgeleri tamamlamaları

⁶ Bu Suriyeli kadın, Uluslararası Af Örgütü'nü Suriyelilerin sınır dışı edilmeleri ile ilgili ilk olarak bilgilendiren iki Suriyeli mülteci arasında birinin akrabası.

⁷ 4 Temmuz 2017'de yapılan bir telefon görüşmesi.

gerektiğini söyledi. [...] Ama Halep'e doğru bir levha gördüğümüzde bizi Suriye'ye götürdüklerini anladık. Sonra Bab al Hawa (Cilvegözü) sınır kapısına vardık. [...] Polis, bazı belgeleri sınırda damgalatıp Türkiye'ye geri dönmek için Suriye sınırını geçmek zorunda olduğumuzu söyledi. Hepimiz bunu reddettik. [...] Korktuğumuzu, oradan Suriye'ye geçerse geri gelemekten korktuğumuzu söyledik. DAESH [İslam Devleti] orada. Kadınlar, çocuklar, yaşlıların hepsi ağladı. Saatlerce orada mahsur kaldık. Bazıları bayıldı. [...] Erkekleri otobüse binmeye zorladılar. Kaostu. [...] Dört yaşındaki çocuğumun kıyafetleri parçalandı. [...] Sonunda hepimizi tekrar otobüse bindirdiler ve Suriye'ye götürdüler.

Uluslararası Af Örgütü'nün görüştüğü üç kadın da Van Geri Gönderme Merkezi'nde Türkiye polisi tarafından belgeleri imzalamaya veya parmak izi basmaya zorlandıklarını ve reddetmeleri halinde aylarca gözaltında tutulmakla tehdit edildiklerini söyledi. Kadınlardan biri belgelerin birinde Arapça "Suriye'ye geri gitmeyi kabul ediyorum," yazdığını ve 17 yaşındaki erkek kardeşi adına da bu belgeyi imzalamaya zorlandığını söyledi.

Uluslararası Af Örgütü, 14 Haziran 2017'de, Türkiye İçişleri Bakanlığı'na bu sınır dışı işlemleri ile ilgili bilgi talep eden bir mektup yazdı, ancak 20 Eylül 2017 itibariyle hala bir cevap alabilmiş değil. Türkiye Parlamentosu'nda muhalefet partisine üye bir milletvekili, Bedia Özgökçe Ertan 3 Temmuz 2017'de bu olay hakkında bir soru önergesi verdi.⁸

Parlamento üyesi, Türkiye'deki Almanya Büyükelçiliği'ne aile birleşimi başvurusu yapan gelinine yardımcı olmak üzere Almanya'dan Türkiye'ye gelen bir Suriyeli mültecinin beyanlarına atıfta bulundu. Soru önergesi ve medyada yer alan beyanına göre bu Suriyeli mülteci, gelininin diğer mültecilerle beraber Van Geri Gönderme Merkezi'ne sevk edilmeden önce tutuldukları Şemdinli ilçesine geldi. Soru önergesinde yer verilen ayrıntılar, Uluslararası Af Örgütü'nün görüştüğü üç Suriyeli kadının ifadelerindeki ayrıntılarla örtüşüyor. Türkiye Parlamentosu'nun yazılı soru önergelerinin 15 gün içinde cevaplanmasını gerektiren iç düzenlemelerine rağmen hükümet 20 Eylül 2017'de söz konusu soru önergesine hala cevap vermemişti.⁹ Buna karşılık, Parlamento üyesi, Uluslararası Af Örgütü'ne, bir hükümet temsilcisinin bir grup Suriyelinin Haziran 2017 başında Cilvegözü sınır kapısından geri gönderildiğini sözlü olarak doğruladığını, ancak geri gönderilenlerin sayısı ve geri gönderilme gerekçeleri hakkında herhangi bir detay vermediğini söyledi.

Türkiye'deki olağanüstü hal koşullarında mülteciler ve sığınmacılar geri gönderilme tehlikesi altında

Olağanüstü Hal Temmuz 2016'da ilk kez yürürlüğe girdiğinden beri Türkiye hükümeti, darbe girişimiyle bağlantılı olan örgütlere odaklanan olağanüstü halin kapsamını daha genel anlamda "terör örgütleriyle mücadeleyle" içerecek şekilde genişletti. Olağanüstü hal, Medeni ve Siyasal Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşme ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'ndeki birçok yükümlülüğe istisna getiriyor. Ancak darbe girişiminden bu yana, olağanüstü hal koşullarında geçerliliğini koruyan yükümlülükleri bile çiğneyen bir dizi kanun hükmünde kararname¹⁰ çıktı.

⁸ Yazılı soru önergesi için bkz. www.tbmm.gov.tr/develop/owa/yazili_sozlu_soru_sd.onerge_bilgileri?kanunlar_sira_no=213741. İç tüzük düzenlemesi için 99. Madde'ye bkz.: www.tbmm.gov.tr/ictuzuk/ictuzuk.pdf

⁹ İç düzenleme Madde 99 için bkz. <https://www.tbmm.gov.tr/ictuzuk/ictuzuk.pdf>.

¹⁰ Hükümetin olağanüstü hal kapsamında, Meclis'in ya da mahkemelerin denetimi dışında kanun hükmünde kararname çıkarma yetkisi bulunuyor.

Bunlardan biri olan ve 29 Ekim 2016'da çıkarılan 676 Sayılı Kanun Hükmünde Kararname (KHK), Türkiye'deki uluslararası koruma sisteminde yer alan geri göndermeme ilkesine ilişkin önemli güvenceleri ortadan kaldırdı.¹¹ Türkiye yetkililerinin hakkında sınırdışı kararı alabilecekleri yabancılar kategorisini genişletti. KHK ayrıca, "kamu düzeni, kamu güvenliği ve kamu sağlığına tehdit" unsuru oluşturduğu veya "terör örgütleriyle" bağlantılı olduğu düşünülen kişiler için alınan sınırdışı kararlarının temyize taşınması halinde kararın yürütmesinin otomatik olarak durdurulması uygulamasına son verdi. KHK ile artık bu gibi vakalarda sınırdışı kararları, ilgili kişi kabul edilmiş bir mülteci veya kayıtlı bir sığınmacı olsa dahi alınabilir. Türkiye'deki olağanüstü hal koşulları altında yapılan bu değişiklikler, sığınmacı ve mülteciler için, zulüm ve diğer ağır insan hakları ihlalleriyle karşılaşabilecekleri ülkelere geri gönderilme tehlikesi yaratıyor.

676 Sayılı KHK'nın ayrıntıları: Geri göndermeye karşı güvencelerin Türkiye'deki koruma mevzuatından çıkarılması

Yabancıların Türkiye'ye giriş, Türkiye'de ikamet ve Türkiye'den çıkış prosedürleri ve ilkeleri ile ülkedeki uluslararası koruma sistemi, Türkiye'nin Nisan 2013'te çıkardığı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu'nca (6458 Sayılı Kanun) düzenleniyor. 676 Sayılı KHK, bu kanunun sınırdışı kararlarının nasıl ve hangi durumlarda çıkarılacağı ve bu kararların temyize taşınması için gerekli idari ve yargı mekanizmalarını düzenleyen dördüncü kısmına üç temel değişiklik getirdi.

İlk olarak, KHK'nın 36. Maddesi, 6458 Sayılı Kanun'un 54(1) Maddesine bir alt paragraf ekleyerek, Türkiye yetkililerinin sınırdışı kararı alabilmelerinin zeminini genişletti. Yeni alt paragraf (k), "uluslararası kurum ve kuruluşlar tarafından tanımlanan terör örgütleriyle ilişkili olduğu değerlendirilen" kişileri, hakkında sınırdışı kararı alınacak kişiler kategorisine aldı. İkinci olarak, 36. Madde, 6458 Sayılı Kanun'un 54. Maddesinin ikinci paragrafını değiştirerek uluslararası koruma işlemlerinin herhangi bir aşamasında sınırdışı kararı alınabilmesini mümkün hale getirdi. Bu değişikliğe göre, KHK 676 ile 6458 sayılı Kanun'a yeni eklenen alt paragraf 54(1)(k) veya 6458 sayılı Kanun'da hali hazırda bulunan 54(1)(b) ve (d) alt paragrafları kapsamına girdikleri düşünülen kişiler ister uluslararası koruma başvuru sahibi ister uluslararası koruma statüsü sahibi olsunlar, haklarında uluslararası koruma işlemlerinin her aşamasında sınır dışı etme kararı alınabilecek.

İlgili maddelerden 54(1)(b) terör örgütü yöneticisi, üyesi, destekleyicisi veya çıkar amaçlı suç örgütü yöneticisi, üyesi veya destekleyicisi olanlar, 54(1)(d) ise kamu düzeni veya kamu güvenliği ya da kamu sağlığı açısından tehdit oluşturanlar olarak değerlendirilen kişileri kapsamakta. 676 Sayılı KHK'nın 6458 Sayılı Kanun'a getirdiği üçüncü değişiklik, sınırdışı kararını temyize taşınmanın verilen sınır dışı kararının otomatik olarak askıya alınması etkisine son vermesi ile ilgili. 6458 Sayılı Kanun'un 53. Maddesine göre sınırdışı kararları, valilikler tarafından res'en veya Göç İdaresi'nin talimatı doğrultusunda alınıyor. Yabancı veya yasal temsilcisi ya da avukatı, sınır dışı etme kararına karşı, kararın tebliğinden itibaren on beş gün içinde idare mahkemesine başvurabilir. Sınırdışı kararı, yabancı'nın gönüllü bir şekilde geri dönmek istemesi dışında bu 15 günlük sürenin bitimine dek uygulanamaz. Sınırdışı kararlarına karşı başvuru yolunun etkinliğini güvence altına almak üzere Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi içtihadına uygun olarak yargı makamlarına başvuruda bulunulduğunda, sınırdışı kararının uygulanması yargı makamlarının nihai kararına dek askıya alınır.

¹¹ 676 Sayılı KHK, 29 Ekim 2016, erişim için: <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2016/10/20161029-5.htm>.

Ancak 676 Sayılı KHK ile birlikte Türkiye yetkililerinin her hangi bir yabancıнын 54. Maddenin yukarıda sıralanan (b), (d) ve (k)¹² alt paragrafları kapsamına girdiğine karar vermeleri halinde sınırdışı kararlarına karşı yapılan temyiz başvuruları, kararın yürütmesinin durdurulmasını sağlamıyor. Kısaca, bu alt paragraflar kapsamında değerlendirilen yabancılar için artık sınır dışı edilmelerine karşı etkin bir başvuru yolu bulunmamakta.

İdari mahkemelere yapılan temyiz başvurularında mahkemeler, geri gönderme riskini esas üzerinden değerlendirmeyebiliyor. Uluslararası Af Örgütü, sınırdışı kararlarına karşı yapılan temyiz başvurularında, idare mahkemelerinin, geri gönderilme durumunda maruz kalınabilecek ağır hasar iddiasını değerlendirmedeği ve usule ilişkin gerekçelerle temyiz başvurusunu reddettiği kararlar olduğundan haberdar. Uluslararası Af Örgütü, örneğin, üstünde sahte pasaport bulunduğu gerekçesiyle Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu'nun 54(1) (d) Maddesi gereğince hakkında sınırdışı kararı çıkartılan bir Suriyeli sığınmacıya ait İdari Mahkeme kararını inceledi. Başvuru sahibi, temyiz başvurusunda, Suriye'ye geri gönderildiği takdirde işkence ve kötü muameleye tabi tutulma riski olduğunu belirtti. Buna karşılık mahkeme, sınırdışı kararının tebliğini takip eden 15 gün içinde itiraz davası açılmadığı gerekçesiyle bu kişinin temyiz başvurusunu 3 Kasım 2016 tarihinde reddetti. Mahkeme, Suriye'ye geri gönderildiği takdirde bu kişinin karşılaşılabileceği tehlikeleri ve bu uygulamanın geri gönderme (*refoulement*) teşkil edip etmeyeceğini değerlendirmede.¹³

Türkiye'deki mülteci ve sığınmacılara destek veren avukatlar ve örgütler, Uluslararası Af Örgütü'ne, geri gönderilme tehlikesi altında olan bir yabancı kendilerine ulaştığı takdirde artık doğrudan Anayasa Mahkemesi'ne başvurduklarını söylediler. Bu esnada, Anayasa Mahkemesi'nden, mahkemenin nihai kararına dek sınırdışı kararının askıya alınması için geçici bir tedbir alması talebinde bulunuyorlar. Fakat bu da etkin bir çare olarak düşünülemez, çünkü Anayasa Mahkemesi'ne yapılan temyiz başvurularının bile bir sınır dışı kararını otomatik olarak askıya alma etkisi yok. Geri gönderme riski olan vakalarda uzmanlaşmış avukatlar, geri gönderme riski altında olan kişilerden kendilerine ulaşanların sınır dışı kararlarının çoğunu Anayasa Mahkemesi'nden çıkarttıkları geçici tedbirler vasıtasıyla engellediklerini söylemekle beraber gözaltındaki yabancıların avukata erişimlerinin çok zor olduğunu bildirdiler. Bu durumda gözaltındaki birçok mülteci ve sığınmacının avukata erişiminin olmaması ve sahip oldukları haklarla ilgili gereğince bilgilendirilmemeleri nedeniyle, birçok vakanın mahkemelere ulaşmıyor olma ihtimali yüksek.

Sivil toplum örgütlerinin geri gönderme merkezlerine erişimi yok ve avukatlar müvekkillerini ancak vekaletnamelerinin olması halinde ziyaret edebiliyor. Vatandaş oldukları ülkelerden kimlik belgeleri olmayan ve idari gözetim altında bulunan sığınmacılar ve mülteciler için vekaletname çıkarmak ise oldukça zor.¹⁴ Geri gönderme merkezlerinde gözaltında bulunanlara hakları ve yükümlülüklerini sıralayan bir sayfalık bir broşür veriliyor ancak BM Mülteciler Yüksek Komiserliği (BMMYK), sivil toplum örgütleri veya avukatlara nasıl ulaşabilecekleri hakkında hiçbir bilgi sunulmuyor. Dışarıdan aranmıyorlar ve arama yapmak için çok sınırlı erişimlerinin olduğu ve mahremiyet buldurmeyen umumi telefonları kullanmak zorundalar. Sonuç olarak geri gönderilme tehlikesi altındaki çok küçük bir azınlık sınırdışı kararlarını temyize taşıyabiliyor.

¹² Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu, 54(1)(d) Maddesi.

¹³ Aydın Birinci İdare Mahkemesi, Dosya No: 2016/1493, Karar No: 2016/950.

¹⁴ Mülteci Hakları Merkezi, *Türkiye'de İdari Gözetim Altında Bulunan Yabancılar Dahil Olmak Üzere Uluslararası Koruma Arayan Yabancıların Vekalet Verme Konusunda Yaşadıkları Sorunlar*, Şubat 2016, erişim için: http://mhd.org.tr/assets/vekalet_tr.pdf

Sonuçlar ve Tavsiyeler

Olağanüstü hal koşulları altında 676 Sayılı KHK ile yapılan yasama değişiklikleri, Türkiye'deki sığınmacı ve mülteciler için zulüm göreceklere yerlere sınır dışı edilme tehlikesini arttırdı. Uluslararası Af Örgütü'nün son zamanlardaki geri gönderme vakalarına ilişkin yaptığı inceleme bu tehlikenin teorik değil, gerçek bir risk olduğunu gösteriyor. Türkiye, 676 Sayılı KHK'nın Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu'na getirdiği değişiklikleri iptal etmeli ve sınırdışı kararlarına karşı yapılan temyiz başvurularının kararı otomatik askıya alma etkisini yeniden uygulamaya koymalıdır. Yunanistan ve diğer AB ülkeleri, 18 Mart 2016¹⁵ tarihli AB-Türkiye anlaşması gereğince Türkiye'nin güvenli bir ülke olduğu bahanesiyle sığınmacıları Türkiye'ye geri göndermemelidir: Türkiye, mülteciler ve sığınmacılar için güvenli bir ülke değildir.

---

¹⁵ 18 Mart 2016'da Türkiye, Avrupa Birliği'nden 6 milyar Euro'ya varan bir maddi yardım ile bazı siyasi ödümler karşılığında, 20 Mart'tan sonra Yunanistan adalarına geçen "düzensiz göçmenleri" Türkiye'ye geri almayı kabul etti. Resmi olarak bir açıklama şeklinde yapılan anlaşmaya göre geri gönderilecekler yalnızca göçmenler değil, aynı zamanda uluslararası korumaya başvuranlar da olacaktı. Bu uygulamaya gerekçe olarak Türkiye'nin sığınmacılar ve göçmenlerin geri dönebileceği güvenli bir ülke olması gösteriliyor. Şimdiye kadar hiçbir sığınmacı Türkiye'nin güvenli olması gerekçesiyle Yunanistan'dan Türkiye'ye geri gönderilmedi. Ancak, Yunanistan İltica Merkezi yüzlerce Suriyeli mülteci için Türkiye'nin güvenli bir ülke olduğuna karar verdi. Bu kişiler şu an geri gönderilme kararlarına karşı temyiz başvurularının sonuçlarını belirsizlik içerisinde bekliyor ve Türkiye'ye zorla geri gönderilme tehlikesi yaşıyor. Buna ek olarak, tüm sığınmacıların AB-Türkiye anlaşması kapsamında geri gönderileceğine ilişkin beklenti, birçok kişiyi aşırı kalabalık Yunanistan adalarında mahsur kalmış halde uzatmalı sığınmacılık prosedürlerine mahkum ediyor.